WIKIPÉDIA

Haiti kreol nyelv

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

A **haiti kreol nyelv** (saját elnevezése *kreyòl ayisyen*) Haiti hivatalos nyelve. Nyelvi besorolás szempontjából kreol nyelv, amely főleg a francia és pár nyugat-afrikai nyelven alapszik, azonban fejlődését kismértékben befolyásolta a portugál, a spanyol és az őslakosok által beszélt taíno nyelv is. 1961-ben Félix Morisseau-Leroy haiti író erőfeszítései nyomán az ország hivatalos nyelvévé nyilvánították a francia mellett. A nyelv közéletben, illetve irodalomban való használata még nem elterjedt, de egyre általánosabbá válik. A haiti lakosság csaknem egészének anyanyelve, ami 8,5 millió embert jelent, további 3,5 millió emigráns beszéli szerte a Karib-térségben, az Egyesült Államokban, Kanadában és Franciaországban.

Haiti Kreol
Kreyòl ayisyen

Beszélik	Haiti, Bahamák, Kanada, Kuba, Kajmán-szigetek, Dominikai Köztársaság, Franciaország, Francia Guyana, Guadeloupe, Martinique, USA
Beszélők száma	~ 12 millió fő
Nyelvcsalád	kreol nyelvek → francia alapú → **haiti kreol**
Írásrendszer	Latin
Hivatalos állapot	
Hivatalos	Haiti
Nyelvkódok	
ISO 639-1	ht
ISO 639-2	hat
ISO 639-3	hat (http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=hat)

A Wikimédia Commons tartalmaz *Kreyòl ayisyen* témájú médiaállományokat.

Tartalomjegyzék

Nyelvtana
Személyes és birtokos névmások
Többes szám képzése
Igeidők
Nyelvi példa

Nyelvtana

Habár a haiti kreol nagy részben a francia nyelvre épül, nyelvtana mint a többi kreol nyelv esetében is, erősen leegyszerűsödött és teljes mértékben izoláló nyelvvé fejlődött. Eltűnt a teljes igeragozási rendszer, az igeidők funkcióját elöljáró szavakkal pótolják. A személyes, birtokos és visszaható névmások egybeolvadtak. A nyelvtani nemek egyáltalán nincsenek megkülönböztetve. Az egyik legfigyelemre méltóbb tulajdonsága a többes szám képzési módja, melyet segédszó használatával képeznek.

Személyes és birtokos névmások

A nyugat-afrikai nyelvekkel kapcsolatba hozható kreol nyelvek egyik jellegzetes sajátossága, hogy ugyanazt a szót használják a személyes névmás alanyi, tárgyas és a birtokos névmás különböző formái helyett. Például nem tesz különbséget az *én, engem, és enyém* alakok között

	Haiti	Haiti (rövid)	Francia	Magyar
E/1	*mwen*	*m*	*je*, *me*, *mon*	én, engem, enyém
E/2	*ou*	*w*	*tu*, *te*, *Tes*	te, téged, tied
E/3	*li*	*l*	*il*, *elle*, *son*	ő, őt, övé
T/1	*nou*	*n*	*nous*, *notre*	mi, minket, miénk
T/2	*nou* v. *vou*		*vous*, *votre*	ti, titeket, tietek
T/3	*yo*	*y*	*ils*, *elles*, *son*	ők, őket, övék

Példák

- mwen pale = je parle = én beszélek
- ou manje = tu manges = te eszel
- li travay = il traville = ő dolgozik
- fanmi mwen = mon famille = családom
- papa li = son père = apja

Többes szám képzése

Szintén a nyugat-afrikai nyelvekkel kapcsolatba hozható kreol nyelvek sajátos tulajdonsága, a többes szám képzési módja. Amit a T/3. alakú személyes névmás segítségével képeznek az alábbi módon:

haiti kreol	francia	jamaicai kreol	angol	magyar
liv *yo*	livre*s*	book *them*	book*s*	könyv*ek*
machin *yo*	machine*s*	cyar *them*	car*s*	gép*ek*, autó*k*

Igeidők

A haiti nyelv esetében a klasszikus értelemben vett igeidőkről nem beszélhetünk. Hiszen nem az ige alakjának megváltoztatásával, hanem az igék előtt álló elöljáró szavakkal képzik őket.

	Jelen idő	Folyamatos jelen idő	Múlt idő	Folyamatos múlt idő	Jövő idő	Közeli, bizonyos jövő
E/1	mwen manje	m ap manje	mwen te manje	mwen t ap manje	m a manje	mwen pral manje
E/2	ou manje	w ap manje	ou te manje	ou t ap manje	w a manje	ou pral manje
E/3	li manje	l ap manje	li te manje	li t ap manje	l a manje	li pral manje
T/1	nou manje	n ap manje	nou te manje	nou t ap manje	n a manje	nou pral manje
T/2	vou manje	v ap manje	vou te manje	vou t ap manje	v a manje	vou pral manje
T/3	yo manje	y ap manje	yo te manje	yo t ap manje	y a manje	yo pral manje

Nyelvi példa

haiti kreol

> „Tout moun fèt lib, egal ego pou diyite kou wè dwa. Nou gen la rezon ak la konsyans epi nou fèt pou nou aji youn ak lot ak yon lespri fwatènite.”

francia

> „Tous les êtres humains naissent libres et égaux en dignité et en droits. Ils sont doués de raison et de conscience et doivent agir les uns envers les autres dans un esprit de fraternité.”

magyar

> „Minden emberi lény szabadon születik, és egyenlő méltósága és joga van; az emberek, ésszel és lelkiismerettel bírván, egymással szemben testvéri szellemben kell, hogy viseltessenek.”
